

Kamferalant [*Dittrichia graveolens* (L.) W. Greuter] in Nederland

Pieter F. Stolwijk (Enkeshorst 1, 7531 LA Enschede)

Dittrichia graveolens (L.) W. Greuter in the Netherlands

Dittrichia graveolens was found as a casual three times in 1994 in the Netherlands. Since in some regions of Germany the species is already firmly established, it may become so in the Netherlands

Inleiding

Aanleiding voor dit artikel is een melding begin oktober 1994 door Corry Abbink (Vriezenveen) van een haar onbekende composiet, gevonden op een terrein in Aadorp (tussen Almelo en Wierden), waar ze wel vaker opmerkelijke dingen aan het licht had gebracht. De plant had wat weg van Vlooienkruid (*Pulicaria vulgaris*), maar was daarvoor veel te behaard en kleverig. Determinatie met Stace¹ wees uit dat het ging om *Dittrichia graveolens* (L.) W. Greuter [*Erigeron graveolens* L.; *Inula graveolens* (L.) Desf.; *Cupularia graveolens* (L.) Gren. & Godron].

Ik kende die soort niet, maar herinnerde me wel erover gelezen te hebben in een Duits artikel.² Volgens dat artikel komt deze Mediterrane soort massaal voor (vooral in de middenberm) aan de autosnelwegen A6 Mannheim-Heilbronn, A67 bij Darmstadt en A3 bij Würzburg. De soort was tot dan in Duitsland voornamelijk bekend van zouthoudende bodems; ze is o.a. ingeburgerd op industriële stortterreinen in het Roergebied. Een verband met het pekelen van snelwegen ligt dan ook voor de hand, maar is niet zonder meer aangetoond. In Italië groeit de plant op bebouwde en onbebouwde droge plaatsen.³

Een paar dagen later ging ik op een korte vakantie en het toeval voerde mij naar Worms en de A6 en A61 bij Ludwigshafen, zuidwaarts tot voorbij het Drieeck Walldorf (A5). Hoewel ik de plant nooit eerder had gezien, viel ze onmiddellijk op door haar massale voorkomen, maar steeds groeide ze onbereikbaar in de middenberm. Pas op de vijfde parkeerplaats had ik geluk: een goed uitgegroeid exemplaar, vol in bloei en vrucht, kon ik meenemen.

Beschrijving en naam

De beschrijving is gebaseerd op diverse flora's^{3 4 5} en geverifieerd aan de hand van mijn plant uit Duitsland.

Dittrichia graveolens is een 20–50 cm hoge, bossig vertakte, eenjarige plant, met (smal-)lijnvormige, zittende, spitse en meestal gaafrandige bladen, die bovenaan ongeveer stengelomvattend kunnen zijn. De hele plant is zeer sterk bekleed en kleverig; de geur is sterk en naar mijn smaak niet onaangenaam, al spreken sommige auteurs van een kamferlucht. Bij herbariummateriaal gaat de geur goeddeels verloren.

De hoofdjes (bij mijn exemplaar meer dan 200) zijn 6–15 mm in doorsnede, kortgesteeld, okselstandig, en vormen een lange, pluim- tot tuilvormige bloeiwijze. Ze bevatten gele tot rossige buisbloemen en korte (tot 5 mm) lintbloemen die niet of nauwelijks boven het omwindsel uitsteken; de omwindselbladen zijn smal, <1 mm.

Het nootje is ca. 2 mm lang, behaard en draagt een pappus van 4–5 mm. Het nootje is onder de inplanting van het pappus ingesnoerd en de haren van het pappus zijn aan de basis vergroeid. De laatste twee kenmerken onderscheiden het geslacht *Dittrichia* W. Greuter van het geslacht *Inula* L.

Met de Flora van Nederland komt men uit bij het geslacht *Inula* (*Pulicaria*-soorten hebben een dubbel pappus). *Dittrichia graveolens* verschilt van de overige in de Flora genoemde soorten door de zeer sterke beklieving. Van Donderkruid (*Inula conyzae*) verschilt ze bovendien o.a. in de lijnvormige, bovenaan soms iets stengelomvattende bladen en in de reeds onderaan beginnende vertakking. De nauwelijks of niet boven het omwindsel uitstekende lintbloemen sluiten verwarring uit met Engelse alant (*Inula britannica*) en Griekse alant (*Inula helenium*).

Na overleg met 'Leiden' is de Nederlandse naam 'Kamferalant' geworden.⁶ De naam verwijst naar de karakteristieke geur (*graveolens* = zwaar geurend). De Duitse naam 'Klebrige Alant'^{2 7 8} kan mijns inziens beter gereserveerd worden voor *Dittrichia viscosa* (L.) W. Greuter, een soort die in Engeland plaatselijk (Londen) ingeburgerd is, in tegenstelling tot *Dittrichia graveolens*, die daar slechts adventief schijnt voor te komen.^{1 9}

Voorkomen in Nederland

In Aadorp groeit de plant op het open, enigszins verdichte zand van een opgespoten industrieterrein. Andere interessante soorten waren Witte amarant (*Amaranthus albus*), Groene amarant (*Amaranthus hybridus*)¹⁰, Papegaaiekruid (*Amaranthus retroflexus*), Kleine leeuwebek (*Chaenorrhinum minus*), Zeegroene ganzevoet (*Chenopodium glaucum*), Kleine varkenskers (*Coronopus didymus*), Klein liefdegras (*Eragrostis minor*), Spiesleeuwebek (*Kickxia elatine*), Kleine teunisbloem (*Oenothera parviflora*), Postelein (*Portulaca oleracea*).

Op het terrein is een groot transportbedrijf gevestigd, dat onder andere op het Roergebied rijdt, waarin een mogelijke verklaring ligt voor het voorkomen van de soort.

Dittrichia graveolens blijkt al eerder gevonden te zijn¹¹:

- 1939 (?) – Tilburg, wolfabriek Pessers; een eenmalig adventief voorkomen.¹²
- 7 september 1994 – Dordrecht (108-426); 250–300 planten.¹³
- 6 oktober 1994 – Aadorp, gem. Vriezenveen (238-487), industrieterrein; één plant.¹⁴
- 8 oktober 1994 – Millingen aan de Rijn (202-430); één plant.¹⁵

De standplaats in Dordrecht was een open vegetatie op een mengsel van slakken, grind en zandige klei en tussen plaveisel; in Millingen stond de soort op een krib.

Voorkomen in Europa

Kamferalant heeft voornamelijk een mediterrane verspreiding, maar komt voor tot in C.-Frankrijk.⁴ Verder is zij, met duidelijke inburgeringstendenzen, gemeld uit Zwitserland^{5 16 17} en Duitsland.⁶ In België¹⁸ en Engeland^{1 8} is zij adventief gevonden.

Conclusie

Het is niet onwaarschijnlijk gezien de ervaringen met deze plant in Duitsland dat Kamferalant ook in Nederland gaat inburgeren.

1. C.A. Stace, 1991. *New Flora of the British Isles*: 845.
2. R. Nowack, 1993. Massenvorkommen von *Dittrichia graveolens* (L.) Greut. (Klebriger Alant) an Autobahnen in Süddeutschland. *Floristische Rundbriefe* 27: 38–40.
3. P. Zangheri, 1976. *Flora Italica*: 697.
4. T.G. Tutin et al., 1976. *Flora Europaea*, vol. 4: 136–137.
5. H. Hess et al., 1976–1980. *Flora der Schweiz*, vol. 3: 523.
6. Onder deze naam opgenomen in: R. van der Meijden, 1996. *Heukels' Flora van Nederland*, ed. 22. Groningen. In druk.
7. K. Senghas & S. Seybold, 1993. In: *Schmeil-Fitschen, Flora von Deutschland*: 562.
8. H.E. Weber, 1995. *Flora von Südwest-Niedersachsen und dem benachbarten Westfalen*: 526. Hij noemt genus en soort echter 'Stinkalant', m.i. een meer adequate naam.
9. E.J. Clement & M.C. Foster, 1994. *Alien Plants of the British Isles*: 323.
10. Mogelijk betreft het niet *Amaranthus hybridus*, maar *A. bouchonii* (mondelinge mededeling Corry Abbink).
11. Met dank aan W.J. Holverda voor de controle op de determinatie en de verschafte nadere inlichtingen.
12. *Ned. Kruidk. Archief* 1940; 50: 141.
13. Gevonden door A. Boesveld, K. Zomer en H. Bruning.
14. Gevonden en gedetermineerd door Corry Abbink
15. Gevonden door A. Hertog.
16. D. Aeschmann & H.M. Burdet, 1989. *Flore de la Suisse*: 405.
17. C. Heitz, 1986. In: *Binz, Schul- und Exkursionsflora für die Schweiz*: 454.
18. J.-E. de Langhe et al., 1973. *Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines*: 512.